

V. Írás-helyesírási nehézség tünetei, felismerése

Az iskolába lépés időszakban megy végbe a különböző észlelési funkciók: látás, hallás, téri tájékozódás működésének differenciálódása, egyre pontosabb funkcionálása, valamint a szenzoros és a motoros akciók összerendeződése, integrálódása. Szerepük meghatározó a tanulás eredményességében. Egyre célszerűbbé válik, egyre tökéletesebb lesz a vizuális és motoros működés közötti koordináció. Ha valami akadályozza, vagy megzavarja ezt a korai tanulási folyamatot, ha nem kielégítő a szenzoros, motoros fejlődés, akkor előáll a tanulási zavar. Milyen jó lenne, ha a tanító időben felismerné a problémákat, hogy elkezdhesse a differenciálást foglalkozást, a fejlesztő pedagógus/gyógypedagógus kidolgozhassa az egyéni fejlesztési terápiát.

A mozgás különösen jól tükrözi az elmaradást: nagyon lassú, ügyetlen lehet. Mindkettő oka a mozgáskoordináció fejletlensége. Előfordulhat görcsös, rendezetlen rajz vagy feltűnően ügyetlen manuális feladatmegoldás. Ez a szem-kéz koordinációjának hiányosságából adódik. A téri tájékozottság zavara irányítévesztésekben jelentkezik. Gyakran bizonytalan a laterális dominancia, jellemző a balkezesség. Megfigyelhető fejletlen testkép, testséma-tudat, a tartós figyelem, feladattartás gyengesége, hibás a vizuális emlékezet, az alak-háttér észlelési zavar.

Lemaradás tünetei lehetnek már 4-5 éves korban:

- Nem szeret rajzolni, kerüli a vágást, ragasztást, nem érdekli az aprólékos tevékenység pl. Lego.
- Nem tud lapozni.
- Problémái vannak az eszközök megfogásával, megtartásával (nem tudja szabályozni a fogás erősségét).
- Nagy zajjal jár egy eszköz lerakása, csörömpöl, zörög (tértávolság, mélység észlelése fejletlen, vagy a két szem összmunkája hibás).
- Gondot okoz a gombolás, a kupak lecsavarása stb.

Figyelmeztető jelek 5-6 éves korban:

- Zipzár fel-lehúzása, a masni kötés nehezített.
- Pénzt, korongot nem tud felvenni.
- Ügyetlen a szem - kéz - láb koordinált mozgástevékenységben (nem tudja elkapni a labdát, nem érzi a ritmust).
- Nem szeret színezni, rajzolni.

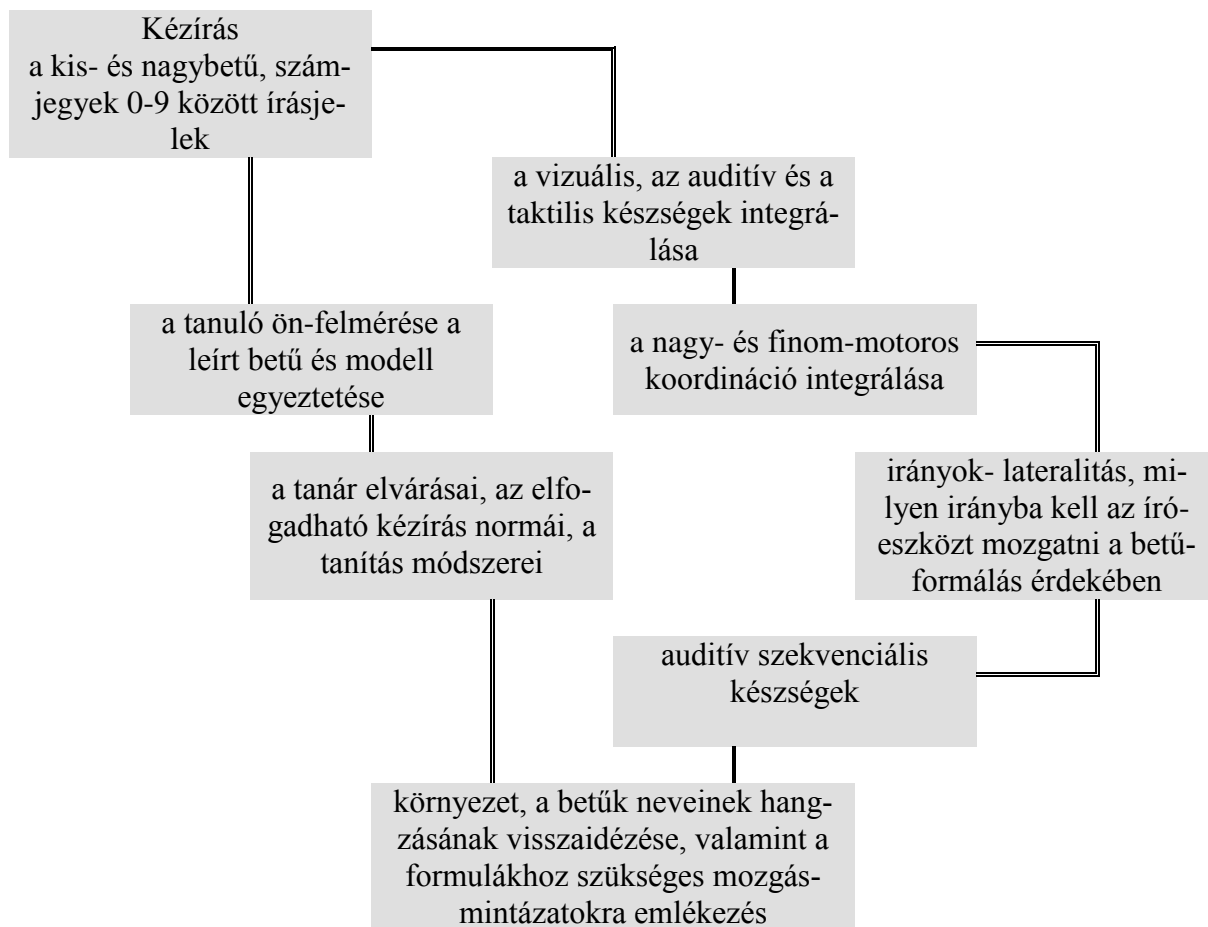
Meghatározó lehet a későbbiek során, már óvodáskorban érdemes odafigyelni, ha probléma mutatkozik a gyermekeknél a mozgás területén.

Az írástanulásnál szükséges a finommotoros koordinált mozgás, a szem- kéz összerendezett működése, valamint a látott- hallott ingerek finommozgásos cselekvésre fordítása. Hét éves korra fejlődik ki teljesen olyan mértékben, amely optimális alapot biztosít az írástanuláshoz.

Első osztályban az írás megtanulása komplex tevékenység, amelyhez szükséges a motoros, perceptív, verbális képességek integrációja. Sajnos az utóbbi évtizedben „elvesztek” második, harmadik osztályban a külön írásórák. Nagyon felgyorsult a tempó. Hamar írni, olvasni!- ez lett a cél. A betűelemek írása után elnagyolódik, nem tudatosodik a betűalak állandósága. A tanulók egy részénél helytelen mozgásmintázatok rögzülnek, amelyek ellenállnak a javítási kísérleteknek.

Az olvasástanításhoz kapcsolódó írástanítási eljárás feltétele az írás-helyesírás megfelelő fejlettsége:

- fonémahallás képessége (az élőbeszéd hangjainak meghallása, sorrendisége, stb.),
- hang-betű kapcsolat felismerésének képessége,
- hang-betű hangsorrá, betűsorrá alakítása,
- fogalmak betű-hangsorokhoz kapcsolása,
- artikuláció kapcsolása a fonémához és vizuális jelhez,
- jelek megtanulásának, felidézésének képessége,
- írásmozgás kivitelezésének technikai ismerete, képessége.

A kézírasi készségek elsajátításában résztvevő folyamatok⁴

Az ábra bemutatja a kézírás alapvető képességeinek elsajátításában résztvevő folyamatokat. Bármelyikben létrejöhethet károsodás. A gyengeség három fő területe:

- vizuális észlelés (ha hibás a betűforma észlelése, akkor hibás lesz a megvalósítás is),
- auditív észlelés (nehézséget okoz a hang betűvé átkódolása),
- motoros képességek (az ujjak finommotoros mozgásának hiánya gátolja a helyes betűformálást, nem megfelelően használja a gyermek a csukló és/vagy karizmat).

Már első osztály második félévében figyelmeztető jelek utalhatnak a diszgráfia gyanúra. A probléma súlyosságának megítélése miatt célszerű a szakértői bizottság véleményét kérni, hogy időben megállapítsák, hogy tanulási nehézségről vagy súlyosabb tanulási zavarról van szó, és időben elkezdődhessen a fejlesztő munka.

⁴ Torda Ágnes: Szemelvények a tanulási zavarok köréből. TK., Bp., 1991. 183. oldal

A kéz ügyesítése, a finommozgás fejlesztése, a szem-kéz koordináció kiemelt feladat az előkészítő iskolai időszakban. A relációs szókinccs kialakítása, bővítése alapvető feltétel az olvasás-írás tanítás megkezdésekor.

Minden írásos tevékenység egyúttal helyesírás is.

A diszlexia-veszélyeztetettség jelei első osztályban:

- nagymozgás koordinátlansága, motoros ügyetlenség,
- finommozgás, koordinációs zavarok,
- balkezesség,
- keresztezett preferenciák,
- megkésett beszédfejlődés,
- tómondatok,
- hiányoznak a relációk, névutók,
- nem szereti a verset, mesét,
- emlékezés, felidézés nehézsége,
- vizuális, auditív percepció zavara.

Az anyanyelv elsajátításának nem megfelelő szintje okozhatja a gyermek iskolai nehézségeit. Az olvasás elsajátításának, valamint a tanulásnak is az alapja az életkornak megfelelő beszédészlelési és beszédmegértési teljesítmény. A jó beszédészlelés teszi lehetővé a gyermek számára, hogy újabb és újabb szavakat felismerjen, és azokhoz jelentést kapcsoljon. Az életkornak megfelelő beszédészlelés biztosítja az írott nyelv pontos felismerését, vagyis az olvasástechnika megfelelő szintjét. Az olvasási nehézség leküzdése sok türelmet és energiát igényel. A következő szintre csak akkor léphetünk, ha az előző már jól megy. Egyfelől biztos olvasni tudást, másfelől az olvasottak megértését jelenti a biztos alap. A kettőt párhuzamosan kell javítani, természetesen az írással, helyesírással együtt.

V. 1. Diszgráfia (írászavar) fajtái

Az írás, olvasás, számolás megtanulásához szükséges elemi képességek

- Pontos, differenciált látásészlelés
- alak pontos felismerése

- forma pontos felismerése
- méret pontos felismerése
- szín pontos felismerése
- összetartozó részek egészként való észlelése
- alak- háttér megkülönböztetése
- tárgyak térbeli helyzetének felismerése
- vizuális információ térbeli rendezése („b”, „d” és „p” betűk)
- Pontos, differenciált hallásészlelés
- hallott információk valóságghú felismerése, megkülönböztetése
- adott hang kiemelése (analizáló képesség)
- adott hangok egymásutániságának felismerése (szintetizáló képesség)
- Összerendezett, koordinált mozgás
- szemmozgás
- szem- kéz célszerű együtt mozgása
- Információk összehangolásának képessége
- Vizuális, verbális emlékezet, szándékos figyelem fejlettsége

Ha ezek közül bármelyik jelentősen vagy több terület együttesen sérül a tanulási zavar nehezítheti a tanuló iskolai pályafutását.

A diszgráfiáról

A diszlexiás gyermek szinte minden esetben írászavarral is küzd, hiszen amit rosszul olvas, azt rosszul is írja le. Azonban önállóan is megjelenhet.

Fajtái:

- **Alaki diszgráfia** (Csupán a külalakban tapasztalható tünet, csúnya olvashatatlan írás, vonalköz, elhelyezési problémák, de a helyesírás pontos.)
- **Tartalmi diszgráfia** (A fentiek mellett előfordul betűtévesztés, betűkihagyás, rossz helyesírás.) Korai tünetei óvodáskorban már szembetűnőek (pl.: gyenge finommozgás, tapintás, formaismeret, helytelen ceruzafogás, görcsösség).

A három hágya.
Egy kis hágyat látni,
Talált egy hágya hágyat.
Elakanta hágyi de nem od-
ugult vele, A hágya hágy,
Nagy volt meg kicsi.
Jelmegyet egy hágya hágy.
Készen, nezd! Meglátta
hát hágyat. Hágya hágyat,
hágyat. Egyérték hágyat
mit találtam - Hágyat
mind a hágyan. Hágyat
hágyat a hágya hágyat.
Ami egy nem hágyat hágyat
elvezette.

Ötödik osztályos diszgráfias fiúgyermek diktálás utáni kézírása (Forrás: Fejlesztő Pedagógia)

Diszgráfia a következő szempontrendszer szerint ismerhető fel:

Helyesírási problémák:

- hosszú-rövid magánhangzópárokat rosszul írja,
- hosszú-rövid mássalhangzópárokat téveszti,
- a mondat elejét nem kezdi nagybetűvel,
- tulajdonneveket kisbetűvel írja,
- mondatvégi írásjelet nem vagy nem helyesen teszi ki,
- mondatközi írásjelet nem vagy nem helyesen teszi ki,
- elválasztásban hibázik,
- szavak egybe- és különírása hibás (pl. igekötő használata, összetett szavak írása),

- hagyomány elve (j-ly) hibás,
- máshogy ejtjük - máshogy írjuk hibái:
 - részleges hasonulás, □ teljes hasonulás, □ összeolvadás,
- magánhangzótörvényekben hibázik (pl. szóvégi ó, ő stb.),
- toldalékolási törvényeket elvétí (pl.: -val, -vel, -t, -tt stb.)

Alaki, betűvezetés probléma, rendezetlen íráskép

Súlyosabb, önmagukban is diszgráfiára utaló tünetek:

- szóból betűkihagyás,
- szóba betű betoldása,
- következetes betűcsere,
- nem következetes betűcserék,
- szótagkihagyás szó elejéről vagy közepéről,
- szótag (nem toldalék) le hagyása szó végéről,
- duplázás illetve többszörözés,
- hallási hasonlóság alapján értelmetlen betűhalmazokat ír,
- zöngés-zöngétlen párcsere,
- írásjelet elhagy (á-ról. é-ről stb),
- kétjegyű mássalhangzóból az egyik jelet kihagyja,
- toldalékot a szótól különírja, vagy a következő szóval egybeírja,
- hosszabb (nem összetett szót) különír,
- súlyos tagolási gyengeség (pl. de előbb kinézett = *delobkinzet*),
- elő- vagy utánvételezés: hallja, hogy a szóban valami hosszú, de nem tudja, hogy hol,
- a mondatból szavakat értelemzavaróan kihagy vagy többször is leír.

(Forrás: www.fejlesztok.hu)

V. 2. Irodalom, segédanyag

1. Andrea Christiansen: Az írás-olvasási és számolási zavarok kezelése
2. Battáné Murányi Erika: Képességorientált, hatékonyságnövelő olvasás-írás tanítási program. Tanító, 1994/7., 19-22. oldal
3. Csabai Katalin: A grafomotoros készségfejlesztés. Fejlesztő Pedagógia, 1990/3. 9-17. oldal

4. Duróné Kecskés Zsuzsa: Tanulási, magatartási, beilleszkedési zavarok korrekciója kisiskolás korban. Tanító, 1998/9. 20-21. oldal
5. Farmosi István: Mozgásfejlődés. Dialóg Campus Kiadó, Bp.-Pécs, 1999.
6. Dr. Gleuda Lajos: Az írás elsajátítása. Tanító, 1981/1. 18-22. oldal
7. Huszár Gáborné: Mit tehetünk a „nehéz” gyerekért? Tanító, 2000/8. 12-13. oldal
8. Gyenei Melinda: A tanulási zavarok korrekciója kisiskolás korban. Városi Nevelési Tanácsadó, Szolnok, 1995.
9. Nagyné Kovács Ildikó: „Ecce Homo”. Fejlesztő Pedagógia, 1997/4-5. 15-24. oldal
10. Robert E. Valett: A tanulási zavarok terápiája. k.n. 1996.
11. Torda Ágnes: Szemelvények a tanulási zavarok köréből. Tankönyvkiadó, Bp., 1991.
12. Tölgyszéky Papp Gyuláné: A tanulási nehézségek kezelése. Logopédiai Kiadó, Bp., 2001.

Kiadványok, feladatgyűjtemények az írásfejlesztésről

- Adorján Katalin: Szebben akarok írni!
- Csabai Katalin: Lexi, Lexi iskolás lesz
- ...hogyan az írás könnyebb legyen I-II. Ceruza-mozgás gyakorlatok
- Taníts meg írni! Passage Kiadó
- Rosta Katalin: Hüvelykujjam...
- Rosta Katalin: Színezd ki és rajzolj te is! (Íráskészséget fejlesztő feladatgyűjtemény) Göncöl Kiadó, Bp., 1991.
- Dr. Gósy Mária: a beszédészlelés és a beszédmegértés fejlesztése szóban és írásban. Bp.: Nikol, 1994.
- Szászné Csikós Klára- Varga Katalin: Segítőkészség. Bp.: Plantin Kiadó
- Szautner Jánosné Szigeti Gabriella: A tanulási zavarok korrekciója kisiskolás korban III. Szolnok: Marketing Műhely KFT.
- Szautner Jánosné Szigeti Gabriella: A tanulási zavarok korrekciója kisiskolás korban II. 2. osztályos fejlesztő program. Szolnok: Marketing Műhely KFT

- Szautner Jánosné Szigeti Gabriella: Nebuló 3. Képességfejlesztő feladatgyűjtemény kisiskolásoknak. Szolnok: Marketing Műhely KFT
- Szautner Jánosné: Nebuló Képességfejlesztő feladatgyűjtemény. Szolnok: Városi Nevelési Tanácsadó 1999.
- Szautner Jánosné Szigeti Gabriella: Nebuló 2. Szolnok: Marketing Műhely KFT.
- Szautner Jánosné Szigeti Gabriella: Nebuló 4. Szolnok: Marketing Műhely KFT.
- Szautner Jánosné-Szigeti Gizella: olvasástanulást segítő gyakorló jellegű feladatgyűjtemény Süni. Szolnok: Marketing Műhely KFT., 2003.
- Szebényi Tiborné: Terápiás Programjavaslat Kisiskolás diszlexiásoknak. Bp.: Logopédia Kiadó, 2000.
- Székely Balázné: Részképességek gyakorlófeladatok 8 éves kortól. Bp.: Műszaki Könyvkiadó, 2004.

Linkek a diszgráfiáról:

http://varazsbetu.hu/beszalgessunk/diszgrafia-errol_tudnod_kell/index.php

http://varazsbetu.hu/beszalgessunk/csunya_iras_van_megoldas/index.php

<http://fejlesztok.hu/hasznos-olvasmanyok/16-diszlexia/73-diszgrafia.html>

http://www.otthonifejlesztas.hu/diszlexia_diszgrafia/diszlexia-diszgrafia-nyelvi-kepessegek-fejlesztese

<http://www.fejlesztemagyerekem.hu/single-post/2015/03/13/Tanulasi-zavarok-II-Macskakaparas-vagy-diszgrafia>

<https://krasznarefiai.hu/termekategoria/fejlesztto-jatekok-tarsasjatekok/olvasas-iras/>

<https://diszmami.hu/tag/diszgrafia/>

vissza a tartalomjegyzékhez
(www.mas-kep.hu)